

2020 m. spalio 30 d.,
Vilnius

Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerijai

Kopija:

Lietuvos Respublikos Prezidentūrai

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Siunčiama el. paštu urm@urm.lt; kanceliarija@president.lt; LRVkanceliarija@lrv.lt

DĖL TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ DĖL SUSITARIMO DĖL EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ DVIŠALIŲ INVESTICIJŲ SUTARČIŲ NUTRAUKIMO RATIFIKAVIMO

Užsienio reikalų ministerija parengė ir pateikė derinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo, Lietuvos Respublikos Prezidento dekreto ir Lietuvos Respublikos įstatymo dėl Susitarimo dėl Europos Sąjungos valstybių narių dvišalių investicijų sutarčių nutraukimo ratifikavimo projektus (**Teisės aktų projektai**). Teikiamų Teisės aktų projektų tikslas – ratifikuoti 2020 m. gegužės 5 d. Briuselyje priimtą Susitarimą dėl Europos Sąjungos valstybių narių dvišalių investicijų sutarčių nutraukimo (**Susitarimas**). Teisės aktų projektai 2020-10-13 buvo paskelbti Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje nurodant, kad visuomenė gali teikti pastabas ir pasiūlymus dėl teisės aktų projektų 15 darbo dienų nuo jų paskelbimo.

Verslo tarybos vienijamos verslo organizacijos – Asociacija „Investors‘ Forum“, Lietuvos pramoninkų konfederacija, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmams ir Lietuvos verslo darbdavių konfederacija (**Verslo Taryba**) teikia žemiau nurodytas pastabas dėl teisės aktų projektų, kuriais siekiama ratifikuoti itin kontraversišką ir daug diskusijų visoje Europos Sąjungoje (**ES**) keliantį Susitarimą.

1. Susitarimo ratifikavimas sukeltų ypatingai neigiamas pasekmes Lietuvos verslui

Lietuvos Respublikos įstatymo dėl Susitarimo dėl Europos Sąjungos valstybių narių dvišalių investicijų sutarčių nutraukimo ratifikavimo projekto aiškinamajame rašte Užsienio reikalų ministerija nurodė, kad ratifikavus Susitarimą su neigiamų pasekmių nenumatoma ir ratifikavimas nepadarys neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir plėtrai.

Verslo Tarybos nuomone, toks vertinimas yra akivaizdžiai nepagrįstas, nes neigiamos pasekmės verslo sąlygoms ir plėtrai neabejotinai kils:

- 1) Ratifikavus Susitarimą būtų nutrauktos net 17 Lietuvos Respublikos dvišalių investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių, sudarytų su Belgijos ir Liuksemburgo ekonomine sąjunga, Bulgarija, Čekija, Danija, Estija, Graikija, Ispanija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Nyderlandais, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Slovėnija, Vengrija ir Vokietija;
- 2) Šios dvišalės ES investicijų apsaugos sutartys saugo užsienio investicijas nuo neteisėto jų nusavinimo, diskriminacijos ir įpareigoja valstybes investicijų atžvilgiu elgtis sąžiningai ir teisingai. Jeigu užsienio investuotojas mano, kad šios jam garantuotos teisės yra pažeistos, jis turi teisę dėl to kreiptis į tarptautinį arbitražą (pvz., ICSID) su prašymu apginti jo teises, pvz., prašant priteisti jo patirtą žalą;
- 3) Šias sutartis nutraukus užsienio investuotojas nebegalės pasiremti nei tokių sutarčių suteikiama investicijų apsauga nuo neteisėto nusavinimo, diskriminacijos ir pan., nei joje numatyta galimybė kreiptis į tarptautinį arbitražą. Europos Komisija, nors ir yra viešai pareiškusi apie ketinimus įkurti daugiašalį investicinių ginčų sprendimo teismą, iki šiol nėra sukūrusi jokio kito alternatyvaus ginčų tarp valstybių ir užsienio investuotojų sprendimo mechanizmo, kuris galėtų pakeisti šiuo metu egzistuojantį modelį, kai užsienio investuotojų reikalavimai yra nagrinėjami nepriklausomame arbitraže.

Verslo Taryba yra įsitikinusi, kad investuotojai turi turėti galimybę dėl jų pažeistų teisių gynimo kreiptis ne tik į valstybės, kurioje jie investavo, vidaus teismus su ieškiniais prieš tą pačią valstybę, bet ir į nepriklausomą tarptautinį ginčų sprendimo forumą (pvz., ICSID) su prašymu apginti investuotojo pažeistas teises ir tai taikoma:

- 1) Lietuvos investuotojams, investuojantiems kitose ES valstybėse narėse, bei;
- 2) užsienio investuotojams iš kitų ES valstybių narių, investuojantiems Lietuvos Respublikoje.

Būtent tokios pozicijos laikosi Liuksemburgas bei Portugalija, kurios nors ir pasirašė Susitarimą, tačiau kol kas jo neratifikavo ir pareiškė deklaraciją/išlygą, kurioje nurodo, kad ragina Europos Komisiją pradėti diskusijas ir derinti su ES valstybėmis narėmis alternatyvaus investicinių ginčų sprendimo mechanizmo įkūrimo projektą. Manytina, kad šios šalys neratifikuos Susitarimo, kol nebus sukurta investicinių ginčų sprendimo ES viduje alternatyva.

Dar daugiau, **Austrija, Suomija ir Švedija Susitarimo apskritai nėra pasirašiusios**, tai atitinkamai reiškia, kad šios valstybės apskritai su tokiu sutarčių nutraukimu nesutinka.

Atitinkamai, Verslo organizacijos prašo įvertinti visas galimas neigiamas Susitarimo ratifikavimo pasekmes, mažų mažiausiai žemiau nurodytas:

- 1) Susitarimo ratifikavimas sukelia didelį teisinį neapibrėžtumą Lietuvos investuotojams, investavusiems kitose ES valstybėse narėse, nes tokie investuotojai nebetenka dvišalių investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių garantuojamos apsaugos.
- 2) Susitarimo ratifikavimas, kol nėra sukurtas alternatyvus investicinių ginčų sprendimo mechanizmas, neužtikrina efektyvios verslo subjektų teisių gynimo sistemos, ir sukels neigiamas pasekmes, įskaitant galimą užsienio investicijų iškėlimą iš Lietuvos ir pablogins Lietuvos investicinį klimatą.

2. Teisės aktų projektų rengėja privalo užtikrinti numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos nuostatų laikymąsi

Teikdama teisės aktų projektus derinimui Užsienio reikalų ministerija 2020-10-13 lydraštyje nurodė, kad „*vadovaujantis Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 276 „Dėl Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos patvirtinimo“, 36 punktu, Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažyma nerengiama, o teisės aktų projektų poveikio vertinimo rezultatai pateikiami aiškinamajame rašte. Priėmus teisės aktų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma“.*

Verslo organizacijų nuomone, teisės aktų projektų poveikis nebuvo įvertintas, taip pažeidžiant Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos (**Metodika**) reikalavimus.

Remiantis metodika, teisės aktų projektų poveikis turi būti įvertintas, be kita ko, šiais aspektais (Metodikos 9.1-9.2 p.):

- 1) **poveikis atitinkamai sričiai** (įvertinamas galimas poveikis konkrečiai viešosios politikos ir (ar) visuomeninių santykių sričiai, kurioje numatoma daryti pakeitimus);
- 2) **poveikis valstybės finansams** (įvertinamas galimas poveikis valstybės biudžetui ir (ar) savivaldybių biudžetams, finansiniams įsipareigojimams ir kita).

Verslo organizacijos ragina valstybės institucijas įvertinti galimas neigiamas pasekmes Susitarimo ratifikavimo Lietuvos verslui, investuojančiam kitose ES valstybėse narėse bei užsienio investuotojams, investuojantiems Lietuvoje iš kitų ES valstybių narių, be to, turi būti įvertintas neigiamas poveikis valstybės finansams, kurį gali sąlygoti užsienio investicijų iškėlimas iš Lietuvos ir Lietuvos investicijų klimato blogėjimas.

Šis vertinimas be abejo sąlygoja poreikį pasitelkti specialistus ir ekspertus, o Teisės aktų projektų rengėja aiškinamajame rašte nurodė, kad su jokiais specialistais ir ekspertais nebuvo konsultuojamasi. Todėl būtina specialistų ir ekspertų pagalba be kita ko įvertinti, ar egzistuojanti ES teisinė bazė užtikrina lygiavertę užsienio investuotojų teisinę apsaugą ir ar investuotojų teisių gynimo alternatyvos užtikrina tokį patį teisių apsaugos lygį, kurį suteikia šiuo metu galiojančias dvišalės investicijų apsaugos sutartys.

Vien preliminarinių tarptautinių organizacijų atliktų ekspertinių studijų ir jų pateiktų išvadų analizė patvirtina, kad Susitarimo ratifikavimas pastatytų verslo organizacijas į daug blogesnę padėtį:

- 1) šiuo metu egzistuojanti teisinė ES bazė neužtikrina tokios apsaugos, kurią užsienio investuotojams suteikia galiojančios dvišalės investicijų skatinimo ir apsaugos sutartys¹;
- 2) Eurochambres atlikta ES verslo subjektų apklausa 2019 m. parodė, kad daugiau nei 80% apklaustųjų mano, jog valstybės ir ES teismai nepakankamai užtikrina teisių apsaugą ir vis dar susiduriama su šalių protekcionizmo apraiškėmis²;
- 3) nacionaliniai teismai ne tik gali neturėti reikiamų žinių ginčams tarp investuotojų ir valstybių spręsti, bet jų darbo krūviai neleistų ginčų išnagrinėti greitai ir efektyviai, nes, pavyzdžiui, ginčai valstybės institucijomis kai kurių valstybių teismuose gali būti nagrinėjami daugiau nei 1000 dienų vien pirmoje instancijoje³, o eilė tarptautinių tyrimų rodo, kad kai kurių valstybių teismai susiduria su nepriklausomumo, nešališkumo ir korupcijos iššūkiais, žr. pvz., World Justice Report⁴, Corruption Perception Index⁵ and Ease of Doing business⁶;
- 4) EBPO savo paskelbtose studijose skelbia, kad būtent dvišalių investicijų apsaugos sutarčių sukurtas investuotojų teisių apsaugos mechanizmas efektyviai saugo investuotojų teisėtus lūkesčius⁷;
- 5) Europos Komisija taip pat yra paskelbusi viešas konsultacijas dėl efektyvaus investuotojų teisių apsaugos mechanizmo ES viduje sukūrimo, taip pripažindama, kad nacionalinių ir ES teismų suteikiama apsauga yra galimai nepakankama⁸.

Neigiamo poveikio tinkamam įvertinimui Verslo Taryba taip pat ragina Lietuvos valdžios institucijas pradėti diskusijas su išlygas dėl Susitarimo paskelbusiomis ES valstybėmis narėmis (Liuksemburgas, Portugalija) taip su Susitarimo išvis nepasirašiusiomis kitomis ES valstybėmis narėmis (Švedija, Suomija, Austrija).

3. Susitarimo ratifikavimas turi būti atidėtas kol nebus sukurtas efektyvus investuotojų teisių ir interesų gynimo mechanizmas ES viduje

Verslo organizacijos yra įsitikinusios, kad Susitarimas gali būti ratifikuotas tik po to, kai bus tinkamai įvertintos visos ratifikavimo sukeltos pasekmės ir sukurtas efektyvus investuotojų teisių ir interesų gynimo mechanizmas ES viduje.

Būtent tokios pozicijos laikosi Liuksemburgas bei Portugalija:

- 1) „Liuksemburgas dar kartą patvirtina būtinybę nedelsiant intensyviai diskusijas, siekiant užtikrinti visišką, tvirtą ir veiksmingą investicijų apsaugą Europos Sąjungoje pagal jos teisinę sistemą ir suderinamumą su valstybės teise reguliuoti kaip tai nurodyta 2019 m. sausio 15–16 d. valstybių narių deklaracijose ir šio susitarimo XVI konstatuojamojoje dalyje. Kviečiame Europos Komisiją ir visas valstybes nares nedelsiant pradėti procesą, kurio tikslas - užtikrinti visišką, tvirtą ir veiksmingą investicijų apsaugą ES ir tinkamas priemones šiuo klausimu. Prašome Europos Komisijos pateikti konkretų tokio proceso planą“⁹;
- 2) „Po 2018 m. kovo 6 d. „Achmea“ sprendimo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje Nr. C-284/16 valstybės narės sudarė sutartį, kuria nutraukiami dvišaliai susitarimai dėl investicijų skatinimo ir apsaugos, sudaryti tarp valstybių narių. Portugalija pakartoja, kad teisėti apsaugos lūkesčiai, sukurti pagal šių dvišalių susitarimų teisinę sistemą, nusipelno veiksmingos teisinės apsaugos. Atsižvelgdama į tai, Portugalija reiškia tvirtą paramą intensyvejančioms Europos Komisijos ir valstybių narių diskusijoms, siekiant geriau užtikrinti patikimą ir veiksmingą investicijų apsaugą Europos Sąjungoje. Šiuo tikslu ragina įvertinti naujų ar geresnių priemonių sukūrimą pagal Europos Sąjungos teisę ir atlikti esamų ginčų sprendimo mechanizmų, kurie yra būtini siekiant užtikrinti teisinį tikrumą ir investuotojų interesų apsaugą, vertinimą.“¹⁰

¹ <https://afep.com/en/publications-en/pour-une-meilleure-protection-des-investissements-directs-en-europe/>

² <https://www.eurochambres.eu/wp-content/uploads/2020/08/Business-Survey-The-state-of-the-Single-Market-Barriers-and-Solutions-DECEMBER-2019.pdf>

³ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en

⁴ <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/wjp-rule-law-index-2020>

⁵ <https://www.transparency.org/en/cpi>

⁶ <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

⁷ <http://www.oecd.org/investment/investment-policy/WP-2015-02.pdf>

⁸ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12403-Investment-protection-and-facilitation-framework/public-consultation>

⁹ <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/treaties-agreements/ratification/?id=2019049&partyid=LU&doclanguage=en>

¹⁰ <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/treaties-agreements/ratification/?id=2019049&partyid=P&doclanguage=en>

Didžiausia Vokietijos Prekybos ir pramonės rūmų asociacija (DIHK) taip pat yra išreiškusi abejonės dėl adekvataus investuotojų teisių apsaugos mechanizmo ES viduje¹¹.

Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, Verslo Taryba:

- 1) skatina Lietuvos Respubliką susilaikyti nuo Susitarimo ratifikavimo (pareiškiant atitinkamą deklaraciją) ne tik kol nebus įvertintos neigiamos tokio ratifikavimo pasekmės, bet ir kol nebus sukurtas efektyvus investuotojų teisių ir interesų gynimo mechanizmas ES viduje, tuo pačiu tolimesnius veiksmus derinti su tomis valstybėmis, kurios susilaiko nuo ratifikavimo ir reikalauja Europos Komisiją imtis veiksmų nedelsiant užtikrinti efektyvaus investuotojų teisių gynimo mechanizmą;
- 2) prašo įvertinti aukščiau nurodytas pastabas ir suteikti galimybę aktyviai dalyvauti tolesniame teisėkūros procese.

Asociacija „Investors‘ Forum“

Totorių g. 5-21, LT-01121 Vilnius, Lietuva
T. +370 5 275 5258
E. info@investorsforum.lt

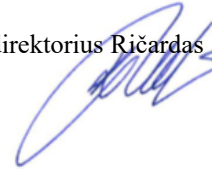
Vykdomoji direktorė Rūta Skyrienė

Lietuvos pramonininkų konfederacija

Vilniaus g. 31, LT-01402 Vilnius, Lietuva
T. +370 5 243 1067
E. sekretoriatas@lpk.lt

Generalinis direktorius Ričardas Sartatavičius

Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija

Vašingtono a. 1-63a, LT-01108 Vilnius, Lietuva
T. +370 5 261 2102,
E.: info@chambers.lt

Generalinė direktorė Giedrė Ražinskienė

Lietuvos verslo darbdavių konfederacija

Algirdo g. 31, LT-03219 Vilnius, Lietuva
T. +370 5 249 6448
E. info@darbdaviai.org

Prezidentas Danukas Arlauskas

¹¹ <https://www.dihk.de/resource/blob/31288/11836b2e1068da5804847b36ccad2c1d/dihk-stellungnahme-eu-konsultation-investitionsschutz-data.pdf>